

LES PROPOSTES DEL MANIFEST DE VALLBONA

Ignasi Aldomà i Buixadé

Professor de Geografia. Universitat de Lleida

Aplegats a Vallbona de les Monges el 29 de maig de 2004, persones de la més diversa procedència i oficis signaren el Manifest de Vallbona: per un canal Segarra-Garrigues per al segle XXI. Fruit de la dinàmica generada pel Manifest se celebraren diferents actes públics i, en particular, unes jornades de reflexió i debat. Els documents que s'hi presentaren han estat editats per Pagès editors, Un canal Segarra-Garrigues per al segle XXI. Ponències presentades a les Jornades celebrades entre gener-abril de 2005 (Ignasi Aldomà editor, 2006, Lleida).

Després de les jornades es féu necessari explicar i concretar el Manifest signat a Vallbona a partir de les propostes que s'hi havien plantejat i debatut. Fruit de tot plegat i, en particular, del treball d'un grup de tècnics s'arribà a la redacció del document editat també per Pagès editors, Les propostes del Manifest de Vallbona. Un canal Segarra Garrigues per construir un país equilibrat (Lleida, 2007), que com l'anterior rebé el suport de la Fundació Territori i Paisatge. Què vol la gent del Manifest per un canal que ha de regar 70.000 ha i que és la segona inversió pública més important del país? Molt breument, en catorze punts:

- 1. En relació amb el projecte actual Segarra-Garrigues, el canal pot avançar tal com es planteja, mentre que a la xarxa de regadiu caldria introduir totes les millores que es proposen i obrir l'ús de l'aigua a altres demandes.*
- 2. L'aigua no solament representa una oportunitat de millora productiva agrícola, sinó que ha de formar part d'una operació territorial que prevegi tots els components del cicle de l'aigua i tots els usos, des dels lúdics, formatius i ecològics, fins als productius.*
- 3. De la mateixa manera que l'aprofitament de les reserves de Rialb preveu l'aportació d'aigua de boca al conjunt de poblacions de la plana situades dins la conca de l'Ebre (en el conjunt de la Segarra, l'Urgell i les Garrigues), cal preeveure també les possibilitats que ofereix l'aigua del canal*

Segarra-Garrigues per tot aquest territori (agrícoles, usos terciaris, ambientals...).

4. El dibuix ideal del nou territori regable és el d'un mosaic que s'estén per tots els secans actuals de Ponent amb un plafo de 3.500 m²/ha per gran parcel·la i en el qual es combinen conreus intensius i extensius, secans i regadius, guarets i espais naturals. No solament és la millor manera d'acarar el problema dels nitrats, el de les aus estèpiques i altres aspectes mediambientals, sinó també la manera d'aportar la riquesa del regadiu a tot el territori.

5. Ateses les condicions de consum d'un recurs escàs, del preu elevat de l'aigua, del valor patrimonial del territori a irrigar i de l'objectiu econòmic i social del projecte, seria un error estratègic de primera magnitud xifrar el futur de l'àrea regable en els conreus extensius, i no encarar des d'ara el projecte cap a l'hortofructicultura i altres produccions d'alt valor afegit que aprofitin bé tot el potencial agroambiental del territori.

6. D'acord amb les experiències existents, l'arboricultura mediterrània és l'alternativa de conreu que permet un ús més eficient de l'aigua disponible combinada amb una bona rendibilitat del m³ d'aigua consumit; d'aquí l'interès d'estendre el regadiu de suport del canal a totes les àrees actuals d'arboricultura mediterrània.

7. El territori regable disposa d'un patrimoni cultural i agroambiental (abancalaments, construccions de pedra seca, xarxes territorials...) que té també un gran interès econòmic i que no es pot malmetre amb la transformació, de manera que aquesta ha de ser especialment curosa i apostar sobretot per l'ecoconcentració parcel·lària.

8. Quan la Concentració Parcel·lària s'apliqui, aquesta ha de ser una veritable eina d'ordenació territorial, que serveixi per a delimitar diferents tipus de polígons agraris, establir prioritats en l'ordre d'implantació de la xarxa de regadius, fixar zones d'especial protecció de les aus i establir diferents graus de protecció, assenyalar possibles zones

amb diferents dotació de reg... en definitiva, fixar unes regles de joc generals, que a dia d'avui no existeixen i que es van improvisant sobre la marxa.

9. Les limitacions que deriven de la protecció de les aus i altres espais naturals no poden recaure de manera indiscriminada en determinades propietats i persones, sinó que s'han de repartir col·lectivament segons les dues opcions generals del projecte: o cedir l'aigua per a un aprofitament agrícola globalment menys intensiu o cedir terra per als medis naturals que es vol preservar.

10. Els condicionaments que el crèdit de finançament imposa a la Comunitat de Regants són complicades d'executar, poc realistes i convindria modificar-los, per no repetir el fracàs de la derrama del 2003. No es pot demanar que els possibles beneficiaris del canal facin efectiu el pagament de cànon ni derrames sense que estigui disponible la infraestructura a peu de finca i mal es poden comprometre els usuaris a pagar la seva part si en desconeixen el preu total.

11. Com a factor clau que determinarà l'ús futur de l'aigua del canal, cal que s'elaborin uns preus de l'aigua indicatius clars i que tinguin ben en compte les prioritats d'usos, els costos energètics, d'internalització de la contaminació i del consum d'un recurs escàs que, es vulgui o no, repercutiran en els usuaris futurs de l'aigua.

12. Els costos actuals de l'obra i la seva repercussió en el regant pesen actualment de manera crítica en la viabilitat de l'obra. Cal trobar noves vies de finançament, com cal, també, disposar de mecanismes efectius de supervisió de les obres per part dels beneficiaris finals i els seus representants, amb l'objectiu d'assegurar el control de les despeses. Cal revisar, doncs, tots aquells aspectes concessionals i evitar totes les institucions, operacions i afegits que suposin una càrrega innecessària en el cost del canal, que finalment ha de recaure en els usuaris, i cal

replantegar el conveni subscrit entre l'Administració i l'empresa ASG, que ha de gestionar el canal durant els vint primers anys, per tal d'adequar-la als objectius generals apuntats.

13. Cal que es mantingui la titularitat pública de la concessió i que en aquest context un organisme públic gestioni de manera eficaç tot el cicle de l'aigua a la zona irrigable (cursos superficials naturals, aigües subàlvies, escorrentudes) i la reparteixi entre els usuaris de diferents classes i tarifes diferents (d'ús agrari, industrial, ramader, de boca, etc.). Mentrestant, en funció del finançament del projecte, s'ha de fixar la titularitat de les infraestructures.

14. En el marc institucional que es consideri més avinent cal un organisme, un possible centre de promoció, que estimuli totes les accions de desenvolupament entorn de l'aigua, tant les d'interès agrícola com la resta, i convindria la implicació directa dels empresaris i la societat civil locals en aquest projecte.

15. El Canal Segarra-Garrigues ha de ser una acció de Govern a favor del territori, i en aquest sentit convé que a més del Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca, s'impliquin també en el projecte els departaments de Política Territorial i Obres Públiques, el de Medi Ambient i el mateix Departament d'Economia en els àmbits que els són propis.

Més enllà dels detalls de la proposta, el que reivindica el Manifest és un projecte de territori; un projecte que reconegui i estimuli els valors d'un territori que ja és viu, un projecte que situï una transformació en regadiu clàssica en una perspectiva moderna, un projecte que usi i gestioni un recurs com l'aigua amb totes les màximes garanties d'eficiència econòmica, solidaritat social i respecte mediambiental que la societat i el territori requereixen.

Setembre de 2007